

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 12.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.12.67>

УДК 336.2

*В. В. Пухальський,
к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та
фондового ринку, Хмельницький університет управління та права
ім. Леоніда Юзькова*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1145-0109>

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПОКАЗНИКІВ
ФІНАНСОВОЇ ТА ПОДАТКОВОЇ ЗВІТНОСТЕЙ ЩОДО ПОДАТКУ НА
ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА**

*V. Puhalskyi,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance, Banking,
Insurance and Stock Market,
Khmelnytsky University of Management and Law named after Leonid Yuzkov*

**PROBLEMATIC ASPECTS OF THE INTERRELATIONSHIP BETWEEN
FINANCIAL AND TAX REPORTING INDICATORS FOR CORPORATE
INCOME TAX**

Фінансова та податкова звітність в умовах, що склалися відіграє надзвичайну роль. Завдяки даним наведеним у фінансовій звітності можна відслідкувати наслідки від збройної агресії (втрати, збитки, суму заподіяної шкоди, спричиненою даною агресією), а також, оцінити як економіка

України працює та сплачує податки, у той же час податкова звітність залишається важливим інструментом для податкового контролю. Названі види звітності виступають важливою інформаційною базою для прийняття різного роду управлінських рішень. Військова агресія ніяким чином не зменшила вимоги щодо дотримання законодавчих норм відносно належного і вчасного подання і формування показників фінансової та податкової звітності.

Предметом дослідження виступають теоретичні та практичні аспекти формування показників фінансової звітності та їх вплив на показники декларації податку на прибуток. Мета статті полягає у дослідженні взаємного зв'язку між показниками фінансової звітності та декларацією з податку на прибуток, виявлення проблемних питань та пошуку шляхів їх вирішення.

Для досягнення мети використано монографічний, абстрактно-логічний методи.

Результати дослідження показують, що формування показників фінансової та податкової звітності відбувається відповідно до норм чинного законодавства.

Узагальнено взаємозв'язок між даними фінансового обліку, фінансовою звітністю та декларацією податку на прибуток.

Встановлено, що формування показників у фінансовій звітності та у податковій декларації податку на прибуток в розрізі видів доходів проблем не спостерігається. Зазначено, що сучасний світ не стоїть на місці, що породжує нові об'єкти обліку, оподаткування та звітування. Автор статті акцентує увагу на проблемних аспектах організації обліку віртуальних активів, які безпосередньо впливають і достовірність формування показників фінансової та податкової звітностей

Низка проблемних аспектів щодо організації, обліку, оподаткування та відображення в звітності віртуальних активів, а саме: класифікація токенів; методи оцінки віртуальних активів, витрати, які повинні

включатися до складу віртуальних активів та стандарти обліку віртуальних активів мають бути вирішені законодавчому рівні.

Financial and tax reporting play an exceptionally important role under the current conditions. The data presented in financial statements make it possible to track the consequences of the armed aggression of the Russian Federation (losses, damages, and the total amount of harm caused by this aggression), as well as to assess how the Ukrainian economy operates and pays taxes, while tax reporting remains a crucial instrument of tax control. These types of reporting serve as an important informational basis for making various managerial decisions. The military aggression of the Russian Federation has in no way diminished the requirements for compliance with legislative norms regarding the proper and timely submission and preparation of financial and tax reporting indicators.

The subject of the study comprises the theoretical and practical aspects of forming financial reporting indicators and their influence on the indicators of the corporate income tax return. The purpose of the article is to examine the interrelation between financial reporting indicators and the corporate income tax return, to identify problematic issues, and to seek ways to resolve them.

To achieve this objective, monographic and abstract-logical methods were applied.

Research results demonstrate that the formation of financial and tax reporting indicators is carried out in accordance with current legislation. The interrelationship between financial accounting data, financial reporting, and the corporate income tax return is summarized. It is established that no issues arise in forming indicators of financial reporting and the corporate income tax return in terms of types of income. It is noted that the modern world is constantly evolving, giving rise to new objects of accounting, taxation, and reporting. The author emphasizes problematic aspects of organizing the accounting of virtual assets, which directly affect the reliability of forming financial and tax reporting indicators.

A number of problematic aspects concerning the organization, accounting, taxation, and reporting of virtual assets such as the classification of tokens; methods for valuing virtual assets; costs that should be included in the value of virtual assets; and accounting standards for virtual assets must be resolved at the legislative level.

Ключові слова: *фінансова звітність, податкова звітність, декларація податку на прибуток, курсові різниці, облік віртуальних активів, облік контрольованих операцій.*

Keywords: *financial reporting, tax reporting, corporate income tax return, exchange differences, virtual asset accounting, controlled transaction accounting.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Повномасштабне вторгнення проти нашої держави нанесло колосальні збитки для української економіки. Згідно Оперативної оцінки збитків та потреб (RDNA4) для України втрати, понесені протягом майже трьох років – з 24.02.2022 р. до 31.12.2024 р. (прямі збитки в Україні досягли 176 мільярдів доларів США). Серед головних секторів, які постраждали, – це житловий сектор (понад 2,5 мільйона домогосподарств), транспорт, сільське господарство, енергетика, торгівля та промисловість, а також освіта [1]. Україна і надалі потерпає від військової агресії. Однак, незважаючи на це значна частина підприємств України адаптувалася до умов воєнного стану, продовжує працювати, нараховує та сплачує податки, так як законна діяльність суб'єктів підприємницької діяльності не можлива без нарахування та сплати до бюджету податків і зборів, які в першу чергу, повинні забезпечувати фінансування оборони нашої країни.

Крім того бізнес зобов'язаний свою діяльність відображати в системі обліку і узагальнювати її у фінансовій та податковій звітностях, що

допомагатиме ухвалювати обґрунтовані рішення у різних сферах його життєдіяльності.

Основна мета фінансової звітності надавати різним користувачам повну економічну інформацію про діяльність підприємства щодо його фінансового та майнового стану за звітний період.

У свою чергу податкова звітність інформує суспільство про нарахування та сплату платниками податків податків і зборів, визначених законодавством України та слугує важливим інструментом податкового контролю. Дані, наведені в податковій звітності повинні відповідати даним обліку. Крім того декларація податку на прибуток прямо узгоджується з даними фінансової звітності. Звідси, облік доходів, витрат, прибутку до оподаткування залежать від ступеня достовірності даних обліку і звітності та показників фінансової звітності.

Важливо, також, аргументувати той факт, що Податковим кодексом України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (ПКУ) п. 46.2 ст. 46 «Податкова декларація (розрахунок)» встановлено, що платник податку на прибуток (крім платників податку на прибуток, які відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996 зобов'язані оприлюднювати річну фінансову звітність та річну консолідовану фінансову звітність разом з аудиторським звітом) подає разом з відповідною податковою декларацією квартальну або річну фінансову звітність у порядку, передбаченому для подання податкової декларації з урахуванням вимог статті 137 цього Кодексу [2]. Цим же пунктом визначено перелік форм звітності, які подаються разом із декларацією податковою декларацією, а саме: Звіт про фінансовий стан (Баланс) та Звіт про прибутки та збитки та інший сукупний дохід (Звіт про фінансові результати) за формою, визначеною згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 06.07.1999 р. № 996 [3].

Стаття 137 «Порядок обчислення податку на прибуток підприємств та сплати» ПКУ [2] визначає податкові періоди та строки подання декларації з

податку на прибуток підприємств (квартал, півріччя, три квартали, рік.), а також перелік платників податків, для яких встановлюється річний звітний період.

Враховуючи дію двох нормативних актів, напрошується висновок, що згідно Закону України № 996 фінансова звітність – це окрема звітність, що подається до органів статистики, щодо ПКУ – це додаток до декларації з податку на прибуток. А ось тут саме основне, яке криється у тому, що для розрахунку податку на прибуток використовуються дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності, тому платники податку на прибуток підприємства зобов'язані подавати декларацію за податкові (звітні) періоди, визначені ПКУ, разом з проміжною або річною фінансовою звітністю. Таким чином, показники, зазначені у декларації з податку на прибуток та Звіту про фінансові результати мають бути тотожні (оскільки останній звіт надає всю необхідну інформацію для визначення розміру річного доходу платниками податку на прибуток).

Метою статті є дослідження взаємного зв'язку між показниками фінансової звітності та декларацією з податку на прибуток, виявлення проблемних питань та пошук шляхів їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових колах дослідження проводяться щодо трактування поняття «фінансова звітність» (Т.М. Сторожук, Л.В. Блищик, Н.Г. Карпенко та ін.), її ролі в управлінні підприємством (Г.О. Тарасова, Н.М. Стоцька, В.Д. Попова, Н.М. Курилюк, Т.В. Польова, А.В. Дружина та ін.), формуванню показників фінансової звітності (Я.В. Шеверя, В.О. Ганусич, Т.Г. Маренич та ін.), аналітичним можливостям фінансової звітності присвячені не тільки статті (О.Ф. Томчук, Л.Г. Михальчишина) але і ціла низка навчальних посібників (Т.М. Тігова, Л.С. Селіверстова, Т. Б. Процюк, Л.В. Ширяєвої, С.В. Онешко та ін.).

Щодо податкової звітності також є певні напрацювання як науковцями, так і практиками. Так, теоретичні дослідження щодо формування податкової

звітності здійснені Н.П. Бондаренко, В.В. Ільченко, Т.О. Мачак, О.С. Ткаченко та інші.

Автори І.В. Бачинський та В.М. Помулева досліджують проблеми щодо форми та змісту податкової декларації з податку на прибуток, ними сформовані пропозиції щодо удосконалення процесу декларування податку на прибуток, запропоновано і обґрунтовано необхідність та напрямки для його спрощення і пошуку шляхів їх удосконалення.

О.М. Ромашко, А.П. Шаповалова досліджують суть податкової звітності, наводять її складові елементи та аналізують напрямки використання цифрових технологій під час підготовки та подання податкової звітності.

Законодавчі зміни, які стосуються процедур подання фінансової та податкової звітності за умов послаблення, які запроваджені на час дії воєнного стану досліджують А.П. Шаповалова, О.П. Кузьменко.

Щодо особливості подання фінансової та податкової звітності суб'єктами господарювання в умовах воєнного стану розкривають у своїй праці С.В. Онешко та О.І. Лось.

Формулювання цілей статті Незважаючи на значні напрацювання та здобутки у дослідженні питань фінансової та податкової звітностей, виникає низка проблемних аспектів, які в умовах постійних змін податкового законодавства не тільки в плані оподаткування, але і щодо змісту самої податкової звітності, появи нових об'єктів обліку та коригування податку на прибуток потребують подальшого вивчення. Одне із ключових завдань полягає в дослідженні проблемних аспектів взаємозв'язку показників фінансової та податкової звітностей щодо податку на прибуток підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податкове зобов'язання з податку на прибуток формується у декларації з податку на прибуток, форма якої затверджена Наказом МФУ від 20.10.2015 р. № 897 «Про затвердження форми Податкової декларації з податку на прибуток підприємств» [4] зі

змiнами та визначено чотири основнi форми з вiдповiдними iдентифiкаторами в системi електронної звітності, а саме:

J0100128 – для юридичних осiб;

F0100728 – для фiзичних осiб;

J0100928 – для iнститутiв спiльного iнвестування;

J0100528 – для виробникiв сiльськогосподарської продукції за рiк (рiчний податковий (звiтний) перiод починається з 1 липня минулого звiтного року i закінчується 30 червня поточного звiтного року).

Останнє оновлення форми декларації з податку на прибуток пiдприємств вiдбулося вiдповiдно до виданого наказу МФУ «Про затвердження Змiн до форми Податкової декларації з податку на прибуток пiдприємств» вiд 24.04.2025 р. № 215, яким внесено змiни до додаткiв РI та ДIЯ [5].

Пунктом 2 Порядку подання фiнансової звітності затвердженим постановою КМУ вiд 28.02.2025 р. № 419 [6] iз змiнами платники податкiв, у визначенi законом випадках повиннi подавати податковим органам разом iз поданням податкової декларації, квартальнi та рiчну фiнансову звітнiсть.

До основних нормативно-законодавчих документiв, якi регламентують облiк фiнансових результатiв (прибутку чи збитку) є: згадуваний нами Закон України № 996-XIV, НП(С)БО 1 «Загальнi вимоги до фiнансової звітності», НП(С)БО 15 «Дохiд», НП(С)БО 16 «Витрати», НП(С)БО 17 «Податок на прибуток», НСБО 21 «Вплив змiн валютних курсiв», Iнструкція про застосування Плану рахункiв бухгалтерського облiку активiв, капiталу, зобов'язань i господарських операцiй пiдприємств i органiзацiй вiд 30.11.1999 р. № 291 у редакції вiд 13.12.2024 р., Методичнi рекомендації щодо заповнення форм фiнансової звітності 28.03.2013 р. № 433 у редакції вiд 02.02.2024 р., Методичнi рекомендації з перевiрки порiвнянностi показникiв фiнансової звітності вiд 11.04.2013 р. № 476 у редакції 17.05.2024р.

Порядком № 419 визначено перелік суб'єктів господарювання, які повинні складати та подавати фінансову звітність за МФЗО. Крім того, підприємствам, які не потрапили у цей перелік, не забороняється самостійно здійснювати перехід на МСФЗ.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (International Financial Reporting Standards — IFRS) представляють собою набір стандартів і правил, які регламентують складання фінансової звітності, що використовується компаніями по всьому світу. На відміну НП(С)БО МСФЗ не мають такої суворої регламентації щодо способів ведення та оформлення фінансової звітності (немає Плану рахунків, не містяться вимоги щодо первинних документів), а лише наведена характеристика принципів її складання,

Щодо МФЗО – то окремих стандартів, які є НП(С)БО щодо доходів та витрат немає.

Фінансовий результат – досить суттєвий показник, оскільки є основою для розрахунку податку на прибуток платників податків, які знаходяться на загальній системі оподаткування. Правильність розрахунку фінансового результату залежить від правильного застосування правил обліку доходів і витрат. Є два незалежні один від одного методи обліку доходів і витрат – касовий метод і метод нарахування. Для розрахунку фінансових результатів необхідно застосовувати метод нарахування, оскільки саме цей метод дозволяє оцінити наскільки прибутково працює суб'єкт господарювання.

Досить важливими моментами з точки зору оподаткування прибутку є розуміння об'єкта оподаткування. Відповідь на це питання містить абзац перший пп. 134.1.1 п. 134.1 ст. 134 ПКУ, де чітко зазначено, по-перше, що об'єктом оподаткування податку на прибуток є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) або міжнародних стандартів фінансової

звітності (МФЗО), на різниці, які визначені відповідними положеннями цього Кодексу [2]; по-друге, абзац восьмий пп. 134.1.1 п. 134.1 ст. 134 ПКУ встановлює, що для платників податку, у яких річний дохід від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків), визначений за правилами бухгалтерського обліку, за останній річний звітний період не перевищує 40 млн. грн., об'єкт оподаткування може визначатися без коригування фінансового результату до оподаткування на всі різниці (крім від'ємного значення об'єкта оподаткування минулих податкових (звітних) років та коригувань, визначених пп. 140.4.8 п. 140.4, пп. 140.5.16 п. 140.5, п. 140.6 ст. 140 ПКУ), визначені відповідно до положень р. III ПКУ [2].

Наявні різниці впливають на фінансовий результат суб'єкта господарювання як в сторону його збільшення, так – і зменшення. У Додатку РІ Декларації відображаються різниці, встановлені р. I, II, III і XX ПКУ.

Додаток РІ до Декларації має чотири розділи:

- 1) різниці, які виникають при нарахуванні амортизації необоротних активів (ст. 138 р. III Кодексу);
- 2) різниці, що виникають при формуванні забезпечень (резервів) (ст. 139 р. III Кодексу);
- 3) різниці, які виникають при здійсненні фінансових операцій (ст. 140 р. III Кодексу);
- 4) інші різниці (ст. 141 розділу III, ст. 39 розділу I, ст. 123¹ розділу II, пп. 4 р. XX Кодексу) [2].

Вище зазначені коригування відбуваються відповідно до норм НП(С)БО 17 або МСБО 12 «Податки на прибуток».

Оскільки бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який має вести суб'єкт підприємницької діяльності, відповідно до п. 2. Закону України № 996, а фінансова, податкова, статистична та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку, то при заповненні декларації податку на прибуток необхідно використовувати інформацію за даними обліку і фінансової звітності.

Так, рядок 01 Дохід від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків) декларації податку на прибуток, визначений за правилами бухгалтерського обліку узгоджується з реєстрами аналітичного і синтетичного обліку. Як приклад дохід від продажу товарів, робіт, послуг повинен відповідати даним Відомості 3.1, гр. 6-11 за дебетом рахунка 361 та даними Журналу 6, ряд. 5, гр. 3 за кредитом рахунків 701-703 та даним фінансової звітності в частині чистого доходу (виручка) від реалізації (ряд. 2000 ф. № 2) (оборот за дебетом рахунків 701, 702, 703 з кредитом рахунка 791 за мінусом обороту за дебетом рахунка 791 з кредитом рахунка 704).

Усі інші види доходів, які включаються до цього рядка також узгоджуються з даними обліку та фінансової звітності в розрізі:

– інші операційні доходи, які включають: дохід від операційної оренди активів; дохід від операційних курсових різниць; відшкодування раніше списаних активів; дохід від роялті, відсотків, отриманих на залишки коштів на поточних рахунках в банках, дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій), необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття, дохід від списання кредиторської заборгованості, одержані штрафи, пені, неустойки тощо (ряд. 2120 ф. № 2) (оборот за дебетом рахунка 71 з кредитом рахунка 791);

– дохід від участі в капіталі – це дохід, отриманий від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі в капіталі (ряд. 2200 ф.2) (оборот за дебетом рахунка 72 з кредитом рахунка 792);

– фінансові доходи, до яких належать: дивіденди, відсотки й інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (окрім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі (ряд. 2220 ф. № 2) (оборот за дебетом рахунків 72, 73 з кредитом рахунка 792);

– інші доходи – це доходи від реалізації фінансових інвестицій; неопераційних курсових різниць; від зміни балансової вартості фінансових інструментів, які оцінюються за справедливою вартістю, інші доходи, які

виникають у процесі господарської діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства (ряд. 2240 ф. № 2) (оборот за дебетом рахунка 74 з кредитом рахунка 793).

Щодо формування та відображення у фінансовій звітності та податковій декларації податку на прибуток вище зазначених доходів проблем не спостерігається, але сучасний світ не стоїть на місці. Стрімкий розвиток технологій відкриває широкий простір для поширення цифрових технологій, які створюють нові види доходів. А ось тут виникає ціла низка нерозв'язаних проблем, на яких ми зупинимось більш детально.

В українському лексиконі з'явився новий термін «віртуальні активи», який потребує відображення в системі обліку, фінансової звітності та у декларації податку на прибуток. Наше дослідження розпочнемо дослідження чинної та проектної нормативно-законодавчої бази в частині віртуальних активів. У контексті цього зазначимо, що на сьогодні в Україні не має чинного спеціального законодавства щодо віртуальних активів, незважаючи на те, що був прийнятий Закон України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 р. № 2074-IX [7]. Закон України № 2074-IX не набув чинності з двох причин: по-перше, не були внесені зміни до ПКУ (доречно зазначити, що зміни до ПКУ не внесені до тепер), по-друге, його зміст не відповідає вимогам Європейського Союзу.

Окремі положення щодо регулювання віртуальних активів викладені у таких нормативно-правових актах: Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»; Закон України «Про банки та банківську діяльність»; Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»; Закон України «Про валюту і валютні операції»; Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»; Положення Національного банку України про здійснення операцій із валютними цінностями.

Не вдаючись до аналізу терміну «віртуальні активи» дослідимо їх належність до «активів» суб'єкта господарювання, спираючись на норми Закону України № 996, де чітко зазначено, що активи – це ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому [3].

Проектом Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні», а саме пропонованим новим п. 14.1.32-1 вводиться поняття «віртуальні активи, що визначені індивідуальними ознаками – віртуальні активи, що є неподільними, визначені індивідуальними ознаками у вигляді унікального, незамінного цифрового контенту, що можуть передаватися та зберігатися з використанням технології розподіленого реєстру або іншої подібної технології та які можуть містити цифрове відображення об'єктів інтелектуальної власності або посилання на нього» [8]. Тобто, чітке визначення терміну «віртуальні активи» з економічної точки зору не наведено, натомість це поняття має більшу прив'язку до їх технологічного процесу.

З точки зору обліку віртуальних активів доцільно розглянути їх класифікацію, оскільки вона дозволяє по-перше, глибше розкрити їх економічний зміст, по-друге, має прямий вплив на організацію та побудову їх обліку. У Законі України «Про віртуальні активи» наведено два види віртуальних активів, а саме:

- незабезпечені – віртуальні активи, що не посвідчують жодних майнових або немайнових прав [7] (як приклад, Bitcoin). Вони використовуються для інвестицій або розрахунків й обліковуються як нематеріальні активи за первісною вартістю (ціна придбання), а також можлива їх переоцінка до справедливої вартості;

- забезпечені віртуальні активи посвідчують майнові або немайнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав. Забезпечення

віртуальних активів не є забезпеченням виконання зобов'язання [7] (як приклад, окремі стейблкоїни, токени).

У проекті Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні» усі віртуальні активи поділяються на такі категорії:

- токени з прив'язкою до активів – їх вартість стабілізується шляхом прив'язки до активів, таким як валюта або майно (можуть обмінюватися на нерухомість або валюту). До них належать asset-referenced token або ART;

- токени електронних грошей – прив'язані до однієї із офіційних валют (USDT, інші стейблкоїни);

- інші віртуальні активи – категорія, яка охоплює активи, що не відносяться до перших двох (сервісні токени, децентралізовані валюти, NFT та інші) [8].

Перша категорія.tokenів, які мають прив'язку до відповідного активу і виступають її цифровим аналогом, не що інше, як своєрідний цінний папір на цифровому ринку. Вони фіксують права власника на частку в бізнесі, активів чи прибутку компанії. Щодо цієї категорії.tokenів, то у різних країнах вони, переважно, характеризуються як цінні папери та регулюються відповідними нормативними актами. До таких країн належать: США, Канада, Сінгапур, Великобританія тощо.

Своєю чергою, законодавство ЄС (Регламент або Друга Директива Європейського Союзу «Про ринки фінансових інструментів» (MiFID II) токени поділяє на фінансові та не фінансові активи.

Щодо.tokenів другої категорії, то у 2025 р. США був прийнятий закон GENIUS Act (Guiding and Establishing National Innovation for U.S. Stablecoins Act), який створює комплексні правові засади для цифрових активів, забезпечених постійною вартістю та призначених для платежів і розрахунків. Під Stablecoin (стейблкойни) розуміють вид криптовалюти, який має постійну вартість та забезпечений певними активами.

За наведеною вище класифікацією токенів неможливо встановити їх належність до якої групи активів вони належать (матеріальні, нематеріальні чи цінні папери). Однак, це досить суттєво з точки зору відображення їх у фінансовому обліку. Тому, у проекті Закону України від 24.04.2025 р. № 10225-д необхідно чітко визначити, до якого саме виду активів належать віртуальні активи, щоб правильно застосувати дію того чи іншого стандарту фінансового обліку.

Якщо розглядати віртуальні активи з точки зору їх належності до нематеріальних активів, коли по-перше, підприємство зберігає криптовалюту як інвестицію або резерв; по-друге, первісна оцінка здійснюється за справедливою вартістю або собівартістю; третє, подальша оцінка може здійснюватися за переоціненою вартістю або за собівартістю мінус амортизація, то в цьому випадку необхідно керуватися нормами МСБО 38 «Нематеріальні активи» або НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи».

У випадку, коли віртуальні активи виступають в ролі фінансових інвестицій, тобто цифрові активи використовується для розрахунків або інвестування, то вони повинні обліковуватися за справедливою вартістю через прибутки та збитки. В даному разі бухгалтер повинен діяти відповідно з нормами МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання» або НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти».

Третій вид цифрових активів може бути у вигляді запасів (коли суб'єкт господарювання займається майнінгом або криптотрейдингом, то такий вид цифрових активів повинен оцінюватися за первісною оцінкою, тобто за собівартістю з урахуванням витрат на майнінг (електроенергію, обладнання тощо). У цьому випадку необхідно керуватися нормами МСБО 2 «Запаси» або НП(С)БО 9 «Запаси».

Вище наведене свідчить, що, на сьогодні, відсутнє нормативне регулювання обліку віртуальних активів як у міжнародній практиці, так і українській оскільки відсутній єдиний МСБО або НП(С)БО щодо віртуальних активів. Отже, українські суб'єкти бізнесу, опинилися у

скрутному становищі через законодавче не врегулювання визнання та класифікації віртуальних активів.

Не менш важливо, з точки зору обліку та оподаткування податком на прибуток є оцінка віртуальних активів. Існує дві оцінки віртуальних активів – історична вартість (первісна собівартість) та ринкова переоцінка. Щодо першої моделі оцінки віртуальних активів, то в її основу покладено вартість, за якою ці активи були придбані або створені першим власником. Вона фіксується в обліку як первісна вартість. Якщо первісна вартість не відповідатиме їх реальній вартості, то – це прямий шлях до мінімізації податкових зобов'язань з податку на прибуток. Щодо первісної вартості оцінки віртуальних активів, теж виникають питання, які полягають в тому, що конкретний перелік витрат залежить від їх законодавчого регулювання. Ринкова вартість віртуальних активів – це переоцінка їх вартості залежно поточного курсу.

Відсутність єдиних норм обліку віртуальних активів спонукає суб'єктів господарювання самостійно організовувати їх облік залежно характеру їх використання підприємством, визначити порядок обліку доходів і витрат з обов'язковим дотриманням вимог МФУ щодо цифрових активів.

Таким чином, до проблемних аспектів організації обліку віртуальних активів, які безпосередньо впливають і достовірність формування фінансової та податкової звітностей необхідно віднести відсутність:

- нормативно-законодавчого регулювання обліку віртуальних активів;
- чіткої належності токенів до конкретного виду активів;
- міжнародної та вітчизняної практик ведення обліку.

Крім того, волатильність курсів спонукає до проведення їх переоцінки. А також необхідність складання значної кількості первинних документів, необхідних для формування первісної вартості. В цьому контексті виникає питання, які саме документи мають підтверджувати вартість віртуальних активів.

Усе це разом може впливати на достовірність обліку віртуальних активів, фінансової звітності і оподаткування. Проектом Закону України передбачені штрафні санкції для юридичних осіб у разі виявлення помилок в бухгалтерському обліку віртуальних активів, а саме:

- у перший рік дії закону за діятиме знижена ставка штрафів у розмірі 10% від загальної суми;
- на другий рік – 25% від суми штрафу;
- починаючи з третього року застосовуватимуться повні суми штрафів [8].

Від точності обліку віртуальних активів залежить повнота оподаткування доходів від продажу віртуальних активів за фіатні гроші або обміну їх на товари, роботи або послуги. В контексті цього принагідно зазначити, що проект Закону України від 24.04.2025 р. № 10225-д визначено операції, які не підпадають під оподаткування з віртуальними активами, а саме:

- які виникають внаслідок емісії (створення);
- введення в оборот (перший продаж);
- виведення з обороту віртуальних активів;
- обмін одних віртуальних активів на інші віртуальні активи. Тут необхідно зробити два уточнення: по-перше, якщо обмін відбувається на реальні грошові кошти, то така операція підлягає оподаткуванню; по-друге, оподаткуванню підлягає операція з обміну криптоактиву з доплатою.

Проблемні аспекти обліку віртуальних активів вплинули і на оподаткування операцій з ними. Насамперед, зазначимо, що придбання віртуального активу жодним чином не підлягає оподаткуванню так, як в ході цієї операції прибуток не одержується. Якщо ж відбувається продаж віртуального активу, то в цьому випадку необхідно рахувати фінансовий результат як різниця суми одержаного доходу від продажу віртуальних активів за мінусом первинної вартості емітованих чи створених віртуальних активів. Але виникає ряд питань. По-перше, це стосується документального

підтвердження витрат, які необхідно враховувати при розрахунку фінансового результату, а на даний час питання складу витрат не врегульовано, оскільки це прерогатива МФУ.

По-друге, у шостому абзаці проекту Закону України від 24.04.2025 р. № 10225-д пропонується замінити термін первинна вартість на вартість. В обліку застосовується термін первісна вартість. Яке поняття правильне? Вартість виражає цінність товару у грошовій формі, первісна вартість – це сума витрат, понесених на створення активу, первинна вартість – це що? І, на кінець, не врегульоване питання врахування, які саме курсові різниці будуть впливати на коригування фінансового результату до оподаткування транзакцій з віртуальними активами.

Отже, у проекті Закону України від 24.04.2025 р. № 10225-д приділена увага щодо визначення поняття «віртуальні активи», їх класифікації та оподаткуванню операцій з віртуальними активами. Однак низка невирішених питань залишається відкритими.

Висновки. У результаті проведення наукового дослідження, відповідно до поставленої мети і конкретних завдань сформовані наступні висновки:

1. Складання фінансової та податкової звітності націлене на задоволення інформаційних потреб різного роду користувачів, формуються відповідно до норм чинного законодавства. Фінансова звітність суб'єкта господарювання – важливе джерело не тільки щодо оцінки його фінансового стану, але і виступає інструментом для прийняття рішень стосовно залучення інвестицій, кредитування, здатності виконувати свої зобов'язання.

2. Згідно ПКУ фінансова звітність є додатком до декларації податку на прибуток. За даними декларації податку на прибуток ДПС розраховує фактичну податкову віддачу, встановлює чи відповідає значення податкової віддачі платника податків галузевому показнику та чи не мінімізує підприємство податок на прибуток, а також – це важливий інструмент в ході проведення податкового контролю повноти нарахування податкового зобов'язання з податку на прибуток. Порядок складання і подання податкової

звітності регулюється податковим законодавством України, а форми податкової декларації розробляються та затверджуються наказами МФУ.

3. В основу формування декларації податку на прибуток покладено синтетичний та аналітичний облік доходів та витрат, які формують фінансові результати, з подальшим узагальненням у фінансовій звітності. Обов'язковою умовою для платників податку на прибуток є подання Балансу (Звіту про фінансовий стан), Звіту про фінансові результати (Звіту про прибутки та збитки та інший сукупний дохід). Ці дві форми виступають обов'язковим додатком до декларації податку на прибуток.

4. У ході дослідження встановлено взаємний зв'язок щодо формування показників фінансової звітності та декларації про прибуток, а саме, зазначено, що підставою для заповнення декларації про прибуток є дані про доходи, витрати і фінансові результати, які на підставі первинних документів, узагальнюються у регістрах аналітичного та синтетичного обліку, а далі у фінансовій звітності.

4. Поява нової форми активу – «віртуальні активи» створює велику потребу в розробці відповідних нормативно-законодавчих актів щодо обліку, оподаткування доходів від операцій з цими активами та узагальнення інформації у фінансовій звітності та декларації податку на прибуток. Виділено проблемні аспекти організації обліку віртуальних активів, які безпосередньо впливають і достовірність формування показників фінансової та податкової звітностей, які мають вирішуватися на законодавчому рівні.

В подальшому будуть проведені дослідження щодо особливостей обліку віртуальних активів з метою усунення розбіжностей у визначені податку на прибуток за показниками фінансової звітності та декларації податку на прибуток.

Література

1. Ukraine fourth rapid damage and needs assessment RDNA 4. February 2022 – December 2024. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press->

releases/onovlena-otsinka-zbytkiv-svidchyt-pro-potrebu-u-524-milyardy-dolariv-dlya-vidnovlennya-ukrayiny-protyahom-nastupnoho.

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (редакція від 05.10.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.

4. Про затвердження форми Податкової декларації з податку на прибуток підприємств : Наказ МФУ від 20.10.2015 р. № 897). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-15#Text>.

5. Про затвердження Змін до форми Податкової декларації з податку на прибуток підприємств: Наказ МФУ від 24.04.2025 р. № 215). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0716-25#Text>.

6. Порядок подання фінансової звітності : Постанова КМУ від 28.02.2025 р. № 419 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-п#Text>.

7. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20/ed30000101#Text>.

8. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні : Проект Закону України від 24.04.2025 р. № 10225-д). URL: https://inseinin.com.ua/news_ukraine/tpost/tn3ytya9o1-novii-zakon-pro-opodatkovannya-kriptoal.

References

1. United Nations Development Programme (2025), “Ukraine Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA 4) February 2022 – December 2024”, available at: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/onovlena-otsinka-zbytkiv-svidchyt-pro-potrebu-u-524-milyardy-dolariv-dlya-vidnovlennya-ukrayiny-protyahom-nastupnoho> (Accessed 05 November 2025).

2. Verkhovna Rada of Ukraine (2025), “Tax Code of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (Accessed 05 November 2025).
3. Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine “On Accounting and Financial Reporting in Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (Accessed 09 November 2025).
4. Ministry of Finance of Ukraine (2015), Order “On approval of the Corporate Income Tax Return Form”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-15#Text> (Accessed 10 November 2025).
5. Ministry of Finance of Ukraine (2025), Order “On approval of amendments to the Corporate Income Tax Return Form”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0716-25#Text> (Accessed 12 November 2025).
6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2025), Resolution “On the Procedure for Submission of Financial Reporting”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-п#Text> (Accessed 14 November 2025).
7. Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine “On Virtual Assets”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20/ed30000101#Text> (Accessed 14 November 2025).
8. Verkhovna Rada of Ukraine (2025), Draft Law of Ukraine “On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Certain Legislative Acts regarding Regulation of Virtual Asset Circulation in Ukraine”, available at: https://inseinin.com.ua/news_ukraine/tpost/tn3ytya9o1-novii-zakon-pro-opodatkovannya-kriptoal (Accessed 15 November 2025).

Стаття надійшла до редакції 01.12.2025 р.